

Aile Terapisi: Temelleri

Üçüncü Baskısı

Mark Worden, Ph.D.
Fairfield University

Çeviri Editörü

Prof. Dr. Turan AKBA

Çevirenler

Yrd. Doç. Dr. Ra it AVCI

Yrd. Doç. Dr. Erkan I IK

Yrd. Doç. Dr. Ferah ÇEK C

Yrd. Doç. Dr. O uzhan ÇOLAKKADIO LU

AKADEMİSYEN
KİTABEVİ

© Copyright 2013

Bu kitabın, basım, yayım ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanhğı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-397-152-8

Kitap Adı

Aile Terapisi Temelleri

Çeviri Editörü

Turan AKBAŞ

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

PSY000000

DOI

10.37609/akya.1317

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

İçindekiler

- 1** *Sistemlere ve Sosyal Yapılanmaya Yönelme* **1**
- Bireysel Dinamiklere Karşı Sistem Dinamikleri / 2
- Doğrusallığa Karşı Döngüsel Nedensellik / 5
- İçeriğe Karşı Süreç Dinamikleri / 6
- Sistem Bakış Açısının Uygulanması / 8
- Sosyal Yapılandırıcılık / 8
- Devam Eden Tartışma / 11
- Özet / 13
- Kitabın Genel Tanıtımı / 14
- 2** *İlk Görüşme: Değerlendirme ve Görüşmenin Başlatılması* **17**
- Gözlemleyebilme Kapasitesini Geliştirme / 18
- Temel İnteraktif Kavramlar: Birincil Gözlemler / 19
- İlk Görüşme / 25
- Özet / 37
- Sözlük / 37
- 3** *Bir Araya Gelme: Terapötik Sınırların Oluşturulması* **41**
- Terapötik Birliktelik: Kavramsal Notlar / 42
- Vaka Örneği / 55
- Tedavi Notları / 57
- Özet / 70
- Sözlük / 70

- 4 Değerlendirme: Teşhis ve Sistem Modelleri 73**
Bireysel Değerlendirme ve Sistemik Değerlendirme / 74
Sistemik Değerlendirmede Modeller / 76
Vaka Örneği / 81
Değerlendirme Kılavuzu / 92
Özet / 97
Sözlük / 97
- 5 Değerlendirme:
Ailedeki Örüntülerin Tanımlanması 101**
Değerlendirme Süreci / 103
Vaka Örneği / 121
Tedavi Notları / 124
Özet / 131
Sözlük / 131
- 6 Değişim ve Direnç 133**
Değişimin Kavramsallaştırılması / 134
Vaka Örneği / 142
Tedavi Notları / 148
Özet / 155
Sözlük / 155
- 7 Değişim Teknikleri 157**
Birincil Teknikler (Müdahaleler) / 157
İkincil Teknikler (Müdahaleler) / 167
Küçük Çocuklar için Kullanılan Teknikler / 185
Özet / 187
Sözlük / 188

8 *Sonlandırma* **189**
Danışmanın Özeti / 190
Sonlandırma Süreci / 191
Erken Sonlandırma / 196
Danışmayı Bırakma / 196
Özet / 199

9 *Sonsöz* **201**
Kaynaklar / 203
İndeks / 211

Önsöz

Mesleğe yeni başlayan bir aile terapisti ilk oturumda aile ile yüz yüze geldiğinde bütün bir oturum aile ile ne yapacağım diye düşünebilmektedir. Bu durum bize terapistin uygulama eksikliğinin olabileceğini göstermektedir. Bir terapistin uygulama eksikliği varsa bu durum onun kuramsal bilgilerine de gölge düşürmektedir. İlk oturumda ne yapacağını bilmeyen bir terapistin yakınmalarını ilk defa süpervizyonda duymuştum. Mesleğe yeni başlayan aile terapistlerinin yaşadıkları kaygı ve ikilem kafamı uzun süre meşgul etmişti. Yüksek lisans derecesini bitirmek üzere olan bir kişi aile terapisi üzerine yazılmış kuramlar hakkında bilgi sahibi olmuştur. Yapısal yaklaşımlardan stratejileri ayırt edebilmektedir. Farklılıkları ve üçlü durumları kolaylıkla tartışabilir. Aile sınırlarının ve koalisyonlarının onun için çok hassas anlamları vardır. Bu tür bilgilere aile terapistleri genelde sahiptir. Fakat aynı şeyi kendilerinin de yapıp yapamayacaklarından şüphe duymaktadırlar. İlk görüşmesiyle karşı karşıya olan terapist kitaplarda öğrendikleri ile uygulama arasında büyük bir boşluk olduğunu hissetmektedir.

Süpervizyon zamanında bize gelen sorulara yakından baktığımızda, aslında bunları basit tek bir soruda özetleyebiliriz: “Daha sonra ben ne yaparım?”. Bu kavramsal bir tartışma isteği için sorulmamıştır, aslında çok pragmatik, gerçekçi ve eyleme dönük bir sorudur. Birçok kez bu durum başıma geldi. Yeni başlayan aile terapistleri, kuramları eyleme dönüştürürken ciddi zorluklar yaşadılar (benim hatıralarım da geçmişte kaldıklarından dolayı net olmasalar da ben de ilk birkaç oturumumda yaşadığım dehşeti hala hatırlarım.). Bu terapistlerin, aile terapisi oturumlarında kendilerine yardımcı olacak haritaya ihtiyaçları vardır.

Bu yüzden bu kitap, aile terapisinde sürece ve basit ayrıntılara odaklanarak yeni başlayan terapistlerin ihtiyaçlarını karşılamak için hazırlanmıştır. Bu kitap, gerçek hayatta çeşitli aile görüşmeleri yapabilmek için bir referans kitap niteliğindedir. Bununla birlikte, kuramsal modellerin kapsamlı tartışmaları, açıklamaları ise profesörlerin ya da süpervizörlerin de uygun bulunduğu gibi diğer kitaplara bırakılmıştır. Bunun yerine kitap okuyucularına aile görüşmeleri yürütebilmek için pratik yollar sunmakta (ki umuyorum böylece gerçek ailelerle çalıştıklarından dolayı yaşadıkları kaygıların çoğu hafifleyecektir) en sık karşılaşılan klinik problemlere odaklanmakta, kuramsal ve klinik tartışmalar için bir basamak görevi görmektedir. Okuyucuya yardımcı olması için metinlerdeki kavramsal terimler koyu renkle gösterilmiş ve bölüm sonundaki terimler sözlüğünde tanımları yapılmıştır.

Amacına ulaşması için kitap; ilk görüşme, müdahale, değişim ve direnç, değişim teknikleri ve tedavinin sonlanması olmak üzere terapi sürecini evrelere ayırmıştır. Bölümlerde ilk görüşmeyi yapabilmek, terapötik sınırlar oluşturmak, ailenin işlevsel olmayan yapılarını tespit etmek, değişim modelleri ve değişime karşı gösterilen direncin rolüne yönelik bir tartışma başlatmak ve gelişimsel bir bakış açısı kazandırarak terapiyi sonlandırmak gibi takip edilecek basamaklara açıkça yer verilmiştir.

Birçok bölümde terapi sürecinin bir evresi, bir noktası, terapi sürecindeki notlar, kuramsal olarak tartışılmak üzere kendi içinde kısımlara ayrılmıştır. Terapi sürecindeki notlar, terapistin içsel sesini temsil etmektedir. Buna, “Gelecek oturuma bütün aile üyelerinin katılmalarını istemeli miyim?” “Babanın oturumlarda baskın olmasına izin vermeye devam etmeli miyim?” “Ergenlerle nasıl ilgileneceğim?” gibi içsel konuşmalar örnek olarak verilebilir. Bu notlar, terapötik soruları ortaya çıkarmaktadır ama aynı zamanda pratik şimdi ve burada cevapları sunmaktadır.

Bütün terapi süresince tek bir aile, Donna ve Peter Martin ailesi ele alınmıştır. Bu ailede Peter Martin ilk evliliğinden olan kızı Cindy ve Donna'nın ilk evliliğinden olan iki kızı da yer almaktadır. Sonuç olarak vaka sunumunda klinik problemlerin ve çözümlerinin tartışılması için süreklilik arz eden bir odak noktası sağlanmıştır.

Bu üçüncü baskı, ilk iki baskıya ek olarak yeni bir değerlendirme bölümü eklenerek genişletilmiştir. Gittikçe artan biçimde, aile terapisi alanı sosyal yapısalci kuram ve onun aileyi ve öyküsünü eşsiz bulma vurgusu ile deneysel bir araştırma alanı oluşturma isteği arasında bir ileri bir geri gidip gelmektedir. Bu yeni eklenen bölüm, aile değerlendirmesinde üç deneysel modeli incelemekte ve bunları Martin ailesine uygulamaktadır. İlk iki baskı ile uyumlu olmak adına, her modelin uygulanmasının getireceği olumlu ve olumsuz yönler detaylarıyla belirtilmiştir.

Metnin gelişiminde desteklerini ve görüşlerini esirgemeyen, yayın öncesi metnin ilk halini okuyan eleştirmenlere teşekkür etmek istiyorum. Bu eleştirmenler: Dr. Charles Seidel, Mansfield Üniversitesi; Siobhan McEnaney Hayes, Chestnut Hill Üniversitesi; Dr. Carol Pistole, Purdue Üniversitesi; Dr. Joshua Kirven, Central Florida Üniversitesi; Dr. Roland Worthington, New Jersey Üniversitesi; Dr. Craig Abrahamson, James Madison Üniversitesi; Dr. Elyce A. Cron, Oakland Üniversitesi; Dr. Peggy H. Smith, San Francisco'daki California Devlet Üniversitesi; Dr. Riley Venable, Güney Texas Üniversitesi; Dr. Jackie Halstead, Abilene Christian Üniversitesi. Bu eleştirmenlerin yorumlarını her zaman çok düşünceli ve yapıcı bulmuşumdur.

Mark Worden

Yazar Hakkında

Doktora derecesi bulunan Mark Worden, Connecticut Fairfield'da bulunan Fairfield Üniversitesinde psikoloji profesörüdür ve 25 yılı aşkın bir süredir klinik psikoloji alanında uygulamalı çalışmalar yapmaktadır. Uzmanlık alanı Evlilik ve Aile Terapisi, Ergenler ve Sağlık Psikolojisidir. *Ergenler ve Aileleri: Değerlendirme ve Müdahale Süreçlerine Giriş* (1991, Hawort Yayınları); *Çift Terapisinde Cinsiyetlerin Dansı* (1998, Brooks/Cole) ve *Aile Terapisinin Temelleri* (1. Baskı 1994; 2. Baskı 1998) adlı kitapların yazarıdır.

Çeviri Editörünün Önsözü

Aile Terapisi: Temelleri kitabı, Almanya Weinheim Aile Terapileri Enstitüsünden Aile Terapistliği eğitimi alan dört arkadaşın birlikte hazırladığı, benim de görüş ve önerilerim doğrultusunda Türkçe'ye kazandırılan bir çalışmadır.

Söz konusu kitap, özellikle ailelerle çalışan onlara psikolojik yardım sağlayan meslek elemanları (psikiyatristler, psikologlar, psikolojik danışmanlar, aile hekimleri, sosyal hizmet uzmanları gibi) için önemli bir başvuru kaynağı olabileceği düşünülerek Türkçe'ye kazandırılmıştır.

Aile Terapisi: Temelleri kitabı, aile terapisi ile ilgili temel kavramlar, terapide yaşanan çeşitli süreç ve aşamalar ile uygulama örneklerinin yer aldığı dokuz ayrı başlıktan oluşmaktadır. Kitapta yer alan konular, özellikle ailelerle çalışan onlara psikolojik yardım sağlayan meslek elemanlarının bilgi dağarcıklarını genişletmeleri ve uygulamaya ilişkin yeni becerileri kazanabilmeleri açısından önemli katkılar sağlayabilir. Burada özellikle vurgulamak istediğimiz nokta şudur ki; kitap, ülkemizde aile terapisi alanında uzmanlaşmak isteyenler için “uygulama becerilerini geliştirmeye yönelik” kaynak kitapların sayıca az olmasından hareketle Türkçe'ye yeni bir eser kazandırılmış olması bakımından da önem arz etmektedir.

Kitabın basit anlamda “Aile terapisi nedir? Nasıl uygulanır? sorularına yanıt verebilecek yeterlikte olduğu düşünülmektedir.

Bu kitap mesleki hayatlarında aile terapisi alanında uzmanlaşmak isteyen ve uzmanlaşmış kişiler için “başvuru kitabı” niteliğinde bir kitaptır.

Prof. Dr. Turan AKBAŞ
Aile ve Çift Psikoterapisti
Süpervizör

Çeviri Editörü ve Çevirenler Hakkında

Prof. Dr. Turan AKBAŞ (Çeviri Editörü): Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Almanya Weinheim Aile Terapileri Enstitüsünden Aile Terapistliği ve Aile Terapisi Süpervizörlük eğitimini almıştır. Sistemik Psikoterapi Enstitüsü başkanıdır. EFTA (Avrupa Aile Terapisi) ve Almanya SG (Systemische Gesellschaft) derneği üyesidir.

Yrd. Doç. Dr. Raşit AVCI (1. ve 2. Bölüm): Mula Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Almanya Weinheim Aile Terapileri Enstitüsünden Aile Terapistliği eğitimini almıştır. Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Derneği üyesi, Sistemik Psikoterapi Enstitüsü kurucu üyesidir. Aynı zamanda Sistemik Psikoterapi Enstitüsü eğitim kadrosunda yer almaktadır. Çalıştığı alanları arasında bireysel ve grupla psikolojik danışmanlık, aile danışmanlığı ve ergenlerde iddet konuları yer almaktadır.

Yrd. Doç. Dr. Erkan IŞIK (3. ve 4. Bölüm): Mevlana Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Almanya Weinheim Aile Terapileri Enstitüsünden Aile Terapistliği eğitimini almıştır. Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Derneği üyesi, Sistemik Psikoterapi Enstitüsü kurucu üyesidir. Aynı zamanda Sistemik Psikoterapi Enstitüsü eğitim kadrosunda yer almaktadır. Çalıştığı alanları arasında sistemik danışmanlık teknikleri, köken aile etkisi, evlilik doyumu ve çift uyum konuları yer almaktadır.

Yrd. Doç. Dr. Ferah ÇEKİCİ (5. ve 6. Bölüm): Okan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Almanya Weinheim Aile Terapileri Enstitüsünden Aile Terapistliği eğitimini almıştır. Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Derneği üyesi, Sistemik Psikoterapi Enstitüsü kurucu üyesidir. Aynı zamanda Sistemik Psikoterapi Enstitüsü eğitim kadrosunda yer almaktadır. Çalıştığı alanları arasında çocuk ve ergenlerle psikolojik danışmanlık, bireysel ve grupla psikolojik danışmanlık, aile danışmanlığı, bilişsel-davranışçı terapiler ve problem çözme becerileri yer almaktadır.

Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU (7., 8. ve 9. Bölüm): Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Almanya Weinheim Aile Terapileri Enstitüsünden Aile Terapistliği eğitimini tamamlamıştır ayrıca Çift Terapisi eğitimine başlamıştır. Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Derneği üyesi, Sistemik Psikoterapi Enstitüsü kurucu üyesidir. Aynı zamanda Sistemik Psikoterapi Enstitüsü eğitim kadrosunda yer almaktadır. Çalıştığı alanları arasında bireysel ve grupla psikolojik danışmanlık, aile danışmanlığı, çift danışmanlığı ve ergenlerde karar verme konuları yer almaktadır.

Kaynaklar

- Alexander, J., & Parsons, B. (1982). *Functional family therapy*. Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Andersen, T. (1993). See and hear, and be seen and heard. In S. Friedman (Ed.), *The new language of change: Constructive collaboration in psychotherapy*. New York: Guilford Press.
- Anderson, C. M., Reiss, D., & Horgarty, G. E. (1986). *Schizophrenia and the family: A practitioner's guide to psychoeducation and management*. New York: Guilford Press.
- Anderson, C. M., & Stewart, S. (1983). *Mastering resistance: A practical guide to family therapy*. New York: Guilford Press.
- Anderson, H., & Goolishian, H. (1992). The client is the expert: A not-knowing approach to therapy. In S. McNamee 8:
- K. J. Gergen (Eds.), *Constructing therapy: Social construction and the therapeutic process*. London: Sage.
- Aries, E. (1996). *Men and women in interaction: Reconsidering the differences*. New York: Oxford University Press.
- Bandler, R., Grinder, J., & Satir, V. (1976). *Changing with families*. Palo Alto, CA: Science and Behavior Books.
- Beall, A. E. (1993). A social constructionist view of gender. In A. E. Beall & R. J. Sternberg (Eds.), *The psychology of gender*. New York: Guilford Press.
- Beavers, W. R. (1977). *Psychotherapy and growth: A family systems perspective*. New York: Brunner/Mazel.
- Beavers, W. R., & Hampson, R. B. (1990). *Successful families: Assessment and intervention*. New York: W. W. Norton.
- Beavers, W. R., & Hampson, R. B. (2000). The Beavers Systems Model of Family Functioning. *Journal of Family Therapy*, 22, 128-143.
- Berg, I. K., & DeShazer, S. (1993). Making numbers talk Language in therapy. In S. Friedman (Ed.), *The new language of change: Constructive collaboration in psychotherapy*. New York: Guilford Press.
- Bergman, J. S. (1985). *Fishing for barracuda: Pragmatics of brief systemic therapy*. New York: W. W. Norton.
- Bertrando, P. (2000). Text and context: Narrative, postmodernism and cybernetics. *Journal of Family Therapy*, 22, 83-103.
- Best, D. L., & Williams, J. E. (1993). Cross-cultural viewpoint. In A. E. Beall & R. J. Sternberg (Eds.), *The psychology of gender*. New York: Guilford Press.
- Bishop, D., Epstein, N., Keitner, B., Miller, I., & Zlotnick, C. (1980). *The McMaster Structural Interview for Family Functioning*. Providence, RI: Brown University Family Research Program.
- Blumstein, P., & Sdravvartz, P. (1983). *American couples: Money, work, sex*. New York: William Morrow.
- Blumstein, P., & Schwartz, P. (1991). Money and ideology: Their impact on power and the division of household labor. In R. L. Blumberg (Ed.), *Gender, family, and economy: The triple overlap*. Newbury Park, CA: Sage.
- Bogard, M. (1990). Women treating men. *The Family Therapy Networker*, 14(3), 54-58.
- Bordin, E. S. (1982). A working alliance based model of supervision. *The Counseling Psychologist*, 11, 35-42.
- Boss, P., & Greenberg, J. (1984). Family boundary ambiguity: A new variable in family stress theory. *Family Process*, 23, 535-546.
- Boszormenyi-Nagy, I., & Spark, G. M. (1973). *Invisible loyalties: Reciprocity in intergenerational family therapy*. New York: Harper Sc Row.
- Bowen, M. (1976). Theory in the practice of psychotherapy. In P. J. Guerin, Jr. (Ed.), *Family therapy: Theory and practice*. New York: Gardner Press.
- Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. New York: Jason Aronson.

- Boyd-Franklin, N. (1987). The contribution of family therapy models to the treatment of black families. *Psychotherapy*, 24(35), 621-629.
- Boyd-Franklin, N. (1989). *Black family in therapy: A multisystem approach*. New York: Guilford Press.
- Bray, J. H. (1995). Systems-oriented therapy with stepfamilies. In R. Fi. Mikesell, D. D. Lusterman, & S. H. McDaniels (Eds.), *Integrating family therapy: Handbook of family psychology and systems theory*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Burns, R. C. (1982). *Self-growth in families: Kinetic family drawings (K-F-D): Research and application*. New York: Brunner/Mazel.
- Burns, R. C., & Kaufman, S. H. (1970). *Kinetic family drawings (K-F-D): An introduction to understanding children through kinetic drawings*. New York: Brunner/Mazel.
- Burns, R. C., & Kaufman, S. H. (1972). *Actions, styles and symbols in kinetic family drawings (K-F-D): An interpretative manual*. New York: Brunner/Mazel.
- Byng-Hall, J., & Campbell, D. (1981). Resolving conflicts in family distance regulation: An integrative approach. *Journal of Marital and Family Therapy*, 7(3), 321-330.
- Candan, F. M. (1989). Love and the rise of capitalism. In B. J. Risman & P. Schvartz (Eds.), *Gender in intimate relationships: A microstructural approach*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Carli, L. L. (1990). Gender, language, and influence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 941-951.
- Carr, A. (2000). Empirical approaches to family assessment. *Journal of Family Therapy*, 22, 121-127.
- Carter, E. (1988). Remarried families: Creating a new paradigm. In M. Walters, E. Carter, P. Papp, & O. Silverstein (Eds.), *The invisible web: Gender patterns in family relationships*. New York: Guilford Press.
- Carter, E., & McGoldrick, M. (Eds.). (1988). *The changing family life cycle: A framework for family therapy* (2nd ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Celano, M. P., & Kasow, N. J. (2000). Culturally competent family interventions: Review and case illustrations. *American Journal of Family Therapy*, 28(3), 217-228.
- Chodorow, N. (1978). *The reproduction of mothering*. Berkeley: University of California Press.
- Clingempeel, W. G., Grand, E., & Ievoli, R. (1984). Stepparent-stepchild relationships in stepmother and stepfather families: A multimethod study. *Family Relations*, 33, 465-473.
- Cohn, L. D. (1991). Sex differences in the course of personality development: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 109, 252-266.
- Combrinck-Graham, L. (1985). A developmental model for family systems. *Family Process*, 24(2), 139-150.
- Cross, S. E., & Markus, H. R. (1993). Gender in thought, belief, and action: A cognitive approach. In A. E. Beall & R. J. Sternberg (Eds.), *The psychology of gender*. New York: Guilford Press.
- DeShazer, S. (1982). *Patterns of brief family therapy: An ecosystemic approach*. New York: Guilford Press.
- DeShazer, S. (1991). *Putting difference to work*. New York: W. W. Norton.
- DeShazer, S. (1994). *Words were originally magic*. New York: W. W. Norton.
- Drumm, M., Carr, A., & Fitzgerald, M. (2000). The Beavers, McMaster and Circumplex clinical rating scales: A study of their sensitivity, specificity and discriminant validity. *Journal of Family Therapy*, 22, 225-238.
- Efran, J. S., Lukens, M. D., & Lukens, R. J. (1990). *Language, structure, and change: Frameworks of meaning in psychotherapy*. New York: W. W. Norton.
- Epstein, N., Baldwin, L., & Bishop, D. (1983). The McMaster Family Assessment Device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9, 171-180.
- Epstein, N., Bishop, D., Keitner, G., & Miller, I. (1990). A systems therapy: Problem-centered systems therapy of the family. In R. Wells & V. Giannetti (Eds.), *Handbook of brief psychotherapies*. New York: Plenum.
- Etchison, M., & Kleist, D. M. (2000). Review of narrative therapy: Research and utility. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 8(1), 61-66.
- Falbo, T., & Peplau, L. A. (1980). Power strategies in intimate relationships. *Journal of*

- Personality and Social Psychology*, 38, 618-628.
- Falloon, I. R. (Ed.). (1986). *Handbook of behavioral family therapy*. New York: Guilford Press.
- Fanger, M. T. (1993). After the shift: Time effective treatment in the possibility frame. In S. Friedman (Ed.), *The new language of change: Constructive collaboration in psychotherapy*. New York: Guilford Press.
- Fisch, F., Weakland, J. H., & Segal, L. (1982). *The tactics of change: Doing therapy briefly*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Friedman, S., & Fanger, M. T. (1991). *Expanding therapeutic possibilities*. New York: Lexington Books.
- Garnezy, N. (1985). Stress resistant children: The search for protective factors. In J. E. Stevenson (Ed.), *Recent research in developmental psychopathology. Journal of Child Psychology and Psychiatry Book Suppl. No. 4*. Oxford: Pergamon Press.
- Geis, F. (1993). Self-fulfilling prophecies: A social psychological view of gender. In A. E. Beall & R. J. Sternberg (Eds.), *The psychology of gender*. New York: Guilford Press.
- Gergen, K. J. (1985). The social constructionist movement in modern psychology. *American Psychologist*, 40, 266-275.
- Gerson, R. (1995). The family life cycle: Phases, stages, and crises. In R. H. Mikesell, D. D. Lusterman, & S. H. McDaniels (Eds.), *Integrating family therapy: Handbook of family psychology and systems theory*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Gil, E. (1994). *Play in family therapy*. New York: Guilford Press.
- Glick, P. C., & Lin, Sung-Lin. (1986). Recent changes in divorce and remarriage. *Journal of Marriage and the Family*, 48, 737-747.
- Goldenberg, I., & Goldenberg, H. (1985). *Family therapy: An overview*. Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Goolishian, H., & Anderson, H. (1987). Language systems and therapy: An evolving idea. *Psychotherapy*, 24(35), 529-538.
- Goolishian, H., & Anderson, H. (1990). Understanding the therapeutic process: From individuals and families to systems language. In F. W. Kaslow (Ed.), *Voices in family psychology*. Newbury Park, CA: Sage.
- Gottman, J. M. (1994). *Why marriages succeed or fail*. New York: Simon & Schuster.
- Gottman, J. M., & Levenson, R. W. (1992). Marital processes predictive of later dissolution: Behavior, physiology and health. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 221-233.
- Green, R., & Herget, M. (1991). Outcomes of systemic/strategic team consultation: III. The importance of therapist warmth and active structuring. *Family Process*, 30, 321-336.
- Green, R. J., & Werner, P. D. (1996). Intrusiveness and dose-caregiving: Rethinking the concept of family "enmeshment." *Family Process*, 35(2), 115-136.
- Guerin, P. J., Jr., & Pendagast, M. A. (1976). Evaluation of family system and genogram. In P. J. Guerin, Jr. (Ed.), *Family therapy: Theory and practice*. New York: Gardner Press.
- Gurman, A. S., & Kniskern, D. P. (1978). Deterioration in marital and family therapy: Empirical, clinical, and conceptual issues. *Family Process*, 17, 5.
- Gurman, A. S., & Kniskern, D. P. (1991). *Handbook of family therapy* (Vol. 2). New York: Brunner/Mazel.
- Gurman, A. S., Kniskern, D. P., & Pinsof, W. M. (1986). Research on the process and outcome of marital and family therapy. In S. L. Garfield & A. E. Bergin (Eds.), *Handbook of psychotherapy and behavior change*. New York: John Wiley.
- Haley, J. (1976). *Problem-solving therapy*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Hampson, R. B., & Beavers, W. R. (1996a). Family therapy and outcome: Relationships between therapist and family styles. *Contemporary Family Therapy*, 18, 345-370.
- Hampson, R. B., & Beavers, W. R. (1996b). Measuring family therapy outcome in a clinical setting. *Family Process*, 35, 347-360.
- Hare-Mustin, R. T. (1989). *The problems of gender in family therapy theory*. In M. McGoldrick, C. M. Anderson, & F. Walsh (Eds.), *Women in families: A framework for family therapy*. New York: W. W. Norton.
- Hatfield, E., & Rapson, R. L. (1993). *Love, sex, and intimacy*. New York: HarperCollins.

- Hawley, D. R., & DeHaan, L. (1996). Toward a definition of family resilience: Integrating life-span and family perspectives. *Family Process*, 35(3), 283-298.
- Hetherington, E. M., Bridges, M., & Glendessa, M. I. (1998). What matters? What does not? Five perspectives on the association between marital transitions and children's adjustment. *American Psychologist*, 53(2), 167-184.
- Hoffman, L. (1981). *Foundations of family therapy: A conceptual framework for systems change*. New York: Basic Books.
- Hyde, J. S. (1981). How large are cognitive gender differences? A meta-analysis using w and d. *American Psychologist*, 36, 892-901.
- Kağan, J. (1984). *The nature of the child*. New York: Basic Books.
- Keeney, F. R., & Ross, J. M. (1985). *Mind in therapy: Constructing systemic family therapies*. New York: Basic Books.
- Kerr, M., & Bowen, M. (1988). *Family evaluation*. New York: W. W. Norton.
- Keshet, J. K., & Mirkin, M. P. (1985). Troubled adolescents in divorced and remarried families. In M. P. Mirkin & S. L. Koman (Eds.), *Handbook of adolescent and family therapy*. New York: Gardner Press.
- L'Abate, L., Ganahl, G., & Hansen, J. C. (1986). *Methods of family therapy*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Lebow, J. (1995). Open-ended therapy: Termination in marital and family therapy. In R. H. Mikesell, D. D. Lusterman, & S. H. McDaniels (Eds.), *Integrating family therapy: Handbook of family psychology and systems theory*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Lebow, J. (2000). What does research tell us about couple and family therapies? *Journal of Clinical Psychology*, 56(8), 1083-1094.
- Lever, H., & Gmeiner, A. (2000). Families leaving family therapy after one or two sessions: A multiple descriptive case study. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 22(1), 39-65.
- Levine, L. B., & Fish, L. S. (1999). The integration of constructivism and social constructionist theory in family therapy: A delphi study. *Journal of Systemic Therapies* 18(1), 58-84.
- Liddle, H. A. (1983). Diagnosis and assessment in family therapy: A comparative analysis of six schools of thought. In J. C. Hansen & P. Keeney (Eds.), *Diagnosis and assessment in family therapy*. Rockville, MD: Aspen.
- Liddle, H. A., Rowe, C., Dakof, G., & Lyke, J. (1998). Translating parenting research into clinical interventions for families of adolescents. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 3(3), 419-443.
- Low, N. S. (1990). Women in couples: How their experience of relationships differs from men's. In R. Chasin, H. Grunebaum, & M. Herzig (Eds.), *One couple, four realities: Multiple perspectives on couple therapy*. New York: Guilford Press.
- Luborsky, L., McLellan, T., Woody, G. E., O'Brien, G. P., & Auerbach, A. (1985). Therapist success and its determinants. *Archives of General Psychiatry*, 42, 602-611.
- Luepnitz, D. A. (1988). *The family interpreted: Feminist theory in clinical practice*. New York: Basic Books.
- Lutz, P. (1983). The stepfamily: An adolescent perspective. *Family Relations*, 32, 367-375.
- Mandanes, C. (1981). *Strategic family therapy*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Masters, R. S. (1978). Family therapy in child and adolescent psychiatry: A review of 35 families. *Child Psychiatry Quarterly*, 11(3), 70-82.
- McGoldrick, M. (1982). Irish families. In M. McGoldrick, J. K. Pearce, & J. Giordano (Eds.), *Ethnicity and family therapy*. New York: Guilford Press.
- McGoldrick, M., & Gerson, R. (1985). *Genograms in family assessment*. New York: W. W. Norton.
- McGoldrick, M., Pearce, J. K., & Giordano, J. (1996). *Ethnicity and family therapy* (2nd ed.). New York: Guilford Press.
- McGoldrick, M., Preto, N. G., Hines, P. M., & Lee, E. (1991). Ethnicity and family therapy. In A. S. Gurman & D. P. Kniskern (Eds.), *Handbook of family therapy* (Vol. 2). New York: Brunner/Mazel.
- Miller, I., Kabacoff, R., Bishop, D., Epstein, N., & Keitner, G. (1994). The development of the McMaster Clinical Rating Scale. *Family Process*, 33, 53-69.
- Miller, I. W., Ryan, C. E., Keitner, G. I., Bishop,

- D. S., & Epstein, N. B. (2000). The McMaster Approach to Families: Theory, assessment, treatment and research. *Journal of Family Therapy*, 22, 168-189.
- Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Minuchin, S., & Fishman, H. C. (1981). *Family therapy techniques*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Mishne, J. M. (1986). *Clinical work with adolescents*. New York: The Free Press.
- Nelson, T. S., & Trepper, T. S. (1992). *101 interventions in family therapy*. Binghamton, NY: Haworth Press.
- Newberry, A. M., Alexander, J. F., & Turner, B. W. (1991). Gender as a process variable in family therapy. *Journal of Family Psychology*, 5(2), 158-175.
- Nichols, M. P. (1987). *The self in the system: Expanding the limits of family therapy*. New York: Brunner/Mazel.
- Nichols, M. P., & Schwartz, R. C. (1991). *Family therapy: Concepts and methods* (2nd ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Norum, D. (2000). The family has the solution. *Journal of Systemic Therapies*, 19(1), 3-15.
- O'Hanlon, W. H., & Weiner-Davis, M. (1989). *In search of solutions: A new direction in psychotherapy*. New York: W. W. Norton.
- Olson, D. H. (2000). Circumplex Model of Marital and Family Systems. *Journal of Family Therapy*, 22, 144-167.
- Olson, D. H. (1991). Three dimensional (3-D) Circumplex Model and revised scoring of FACES. *Family Process*, 30, 74-79.
- Olson, D. H., Russell, C. S., & Sprenkle, D. H. (1989). *Circumplex Model: Systemic assessment and treatment of families*. New York: Haworth Press.
- Olson, D. H., Russell, C. S., & Sprenkle, D. H. (1983). Circumplex Model of Marital and Family Systems: VI. Theoretical update. *Family Process*, 22, 69-83.
- Olson, D. H., Russell, C. S., & Sprenkle, D. H. (1979). Circumplex Model of Marital and Family Systems I: Cohesion and adaptability dimensions, family types, and clinical applications. *Family Process*, 18, 3-28.
- Orlinsky, D., & Fioward, K. (1986). Process and outcome in psychotherapy. In S. L. Garfield & A. E. Bergin (Eds.), *Handbook of psychotherapy and behavior change*. New York: John Wiley.
- Papp, P. (1983). *The process of change*. New York: Guilford Press.
- Pare, D. A. (1995). Of families and other cultures: The shifting paradigm of family therapy. *Family Process*, 34, 1-19.
- Piercy, F. P., & Sprenkle, D. H. (1986). *Family therapy sourcebook*. New York: Guilford Press.
- Pilgrim, D. (2000). The real problem for post-modernism. *Journal of Family Therapy*, 22(1), 6-23.
- Preto, N. G., & Travis, N. (1985). The adolescent phase of the family life cycle. In M. P. Mirkin & S. L. Koman (Eds.), *Handbook of adolescents and family therapy*. New York: Gardner Press.
- Reiss, D. (1981). *The family's construction of reality*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Rotunno, M., & McGoldrick, M. (1982). Italian families. In M. McGoldrick, J. K. Pearce, & J. Giordano (Eds.), *Ethnicity and family therapy*. New York: Guilford Press.
- Rutter, M. (1999). Resilience concepts and findings implications for family therapy. *Journal of Family Therapy*, 21, 119-144.
- Saleebey, D. (1994). Culture, theory, and narrative: The intersection of meanings in practice. *Social Work*, 39(4), 351-359.
- Schwartz, S. (2000). *Abnormal psychology*. Mountain View, CA: Mayfield.
- Selekman, M. D. (1993). *Pathways to change: Brief therapy solutions with difficult adolescents*. New York: Guilford Press.
- Selevini Palazzoli, M. S., Cecchin, G., Boscolo, L., & Prata, G. (1978). *Paradox and counter-paradox*. New York: Jason Aronson.
- Shapiro, R. (1981). Countertransference reactions in family therapy. In A. S. Gurman (Ed.), *Questions and answers in the practice of family therapy*. New York: Brunner/Mazel.
- Sherman, J. A. (1980). Therapists' attitudes and sex role stereotyping. In A. Brodsky & R. T. Hare-Mustin (Eds.), *Women and psychotherapy: An assessment of research*

- and practice. New York: Guilford Press.
- Sherman, R., & Fredman, N. (1986). *Handbook of structured techniques in marriage and family therapy*. New York: Brunner/Mazel.
- Simon, R. M. (1989). Family life cycle issues in the therapy system. In B. Carter & M. McGoldrick (Eds.), *The changing family life cycle* (2nd ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Skygger, A. C. (1981). An open-systems, group-analytic approach to family therapy. In A. S. Gurman & D. P. Kniskern (Eds.), *Handbook of family therapy*. New York: Brunner/Mazel.
- Spiegel, J. (1982). An ecological model of ethnic families. In M. McGoldrick, J. K. Pearce, & J. Giordano (Eds.), *Ethnicity and family therapy*. New York: Guilford Press.
- Sprenkel, D. H., & Fisher, B. (1980). An empirical assessment of the goals of family therapy. *Journal of Marital and Family Therapy*, 6, 131-139.
- Stanton, M. D., & Todd, T. C. (1979). Structural family therapy with drug addicts. In D. Kaufman & P. Kaufmann (Eds.), *The family therapy of drug and alcohol abuse*. New York: Gardner Press.
- Steinglass, P., Bennett, L., Wolin, S., & Reiss, D. (1986). *The alcoholic family*. New York: Basic Books.
- Stiver, I. P. (1991). The meanings of "dependency" in female-male relationships. In J. V. Jordan, A. G. Kaplan, J. B. Miller, I. P. Stiver, & J. L. Surrey (Eds.), *Women's growth in connection: Writings from the Stone Center*. New York: Guilford Press.
- Tannen, D. (1990). *You just don't understand: Women and men conversation*. New York: Ballantine Books.
- Tavris, C. (1992). *The mismeasure of woman*. New York: Touchstone Books.
- Taylor, T. K., & Biglan, A. (1998). Behavioral family interventions for improving child rearing: A review of the literature for clinicians and policy makers. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 1(1), 41-60.
- Titleman, P. (1987). *The therapist's own family: Toward the differentiation of self*. Northvale, NJ: Jason Aronson.
- Tomm, K. (1987a). Interventive interviewing: I. Strategizing as a fourth guideline for the therapist. *Family Process*, 26(1), 3-13.
- Tomm, K. (1987b). Interventive interviewing: II. Reflexive questioning as a means to enable self-healing. *Family Process*, 26(2), 167-183.
- Tomm, K. (1988). Interventive interviewing: III. Intending to ask lineal, circular, strategic, or reflexive questions? *Family Process*, 27(1), 1-15.
- Visher, E., & Visher, J. (1988). *Old loyalties, new ties: Therapeutic strategies with step-families*. New York: Brunner/Mazel.
- Wallerstein, J. S., & Kelly, J. B. (1980). *Surviving the break up: How children and parents cope with divorce*. New York: Basic Books.
- Walsh, F. (1995). From family damage to family challenge. In R. H. Mikesell, D. D. Lusterman, & S. H. McDaniels (Eds.), *Integrating family therapy: Handbook of family psychology and systems theory*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Walsh, F., & Scheinkman, M. (1989). (Fe) male: The hidden gender dimension in models of family therapy. In M. McGoldrick, C. M. Anderson, & F. Walsh (Eds.), *Women in families: A framework for family therapy*. New York: W. W. Norton.
- Walters, M., Carter, R., Papp, P., & Silverstein, O. (1988). *The invisible web: Gender patterns in family relationships*. New York: Guilford Press.
- Watzlawick, P. (Ed.). (1984). *The invented reality: How do we know what we believe we know? Contributions to constructionism*. New York: W. W. Norton.
- Watzlawick, P., Weakland, J., & Fisch, R. (1974). *Change: Principles of problem formation and problem resolution*. New York: W. W. Norton.
- Werner, E. E. (1993). Risk, resilience, and recovery: Perspectives from the Kauai Longitudinal Study. *Development and Psychopathology*, 5, 503-515.
- Whitaker, C. A., & Bumberry, W. M. (1988). *Dancing with the family: A symbolic-experiential approach*. New York: Brunner/Mazel.
- Whitaker, C. A., & Keith, D. V. (1981). Symbolic-experiential family therapy. In A. S. Gurman & D. P. Kniskern (Eds.), *Handbook of family therapy*. New York: Brunner/Mazel.
- White, B. B. (1989). Gender differences in marital communication patterns. *Family*

- Process*, 28(1), 89-106.
- White, M. (1991). Deconstruction and therapy. *Dulwich Centre Newsletter*, 3, 21-40.
- White, M., & Epston, D. (1990). *Narrative means to therapeutic ends*. New York: W. W. Norton.
- Widiger, T. A., & Clark, L. A. (2001). Toward DSM-V and the classification of psychopathology. *Psychological Bulletin*, 126(6), 946-963.
- Will, D. (1983). Some techniques for working with resistant families of adolescents. *Journal of Adolescence*, 6(1), 13-26.
- Williams, J. E., & Best, D. L. (1990a). *Measuring sex stereotypes: A multinational study*. Newbury Park, CA: Sage.
- White, B. B. (1989). Gender differences in marital communication patterns. *Family Process*, 28(1), 89-106.
- White, M. (1991). Deconstruction and therapy. *Dulwich Centre Newsletter*, 3, 21-40.
- White, M., & Epston, D. (1990). *Narrative means to therapeutic ends*. New York: W. W. Norton.
- Widiger, T. A., & Clark, L. A. (2001). Toward DSM-V and the classification of psychopathology. *Psychological Bulletin*, 126(6), 946-963.
- Will, D. (1983). Some techniques for working with resistant families of adolescents. *Journal of Adolescence*, 6(1), 13-26.
- Williams, J. E., & Best, D. L. (1990a). *Measuring sex stereotypes: A multinational study*. Newbury Park, CA: Sage.